

Boj v systému operací

Redakčně zpracovaný a zkrácený článek generálmajora I. N. Vorobjeva, doktora vojenských věd, profesora, uveřejněný v sovětském časopise „VOJENNAJA MYSL“ č. 4/1979.

Objektivně zhodnotit úlohu a místo boje v soudobých operacích různého rozsahu znamená správně objasnit vztah a vzájemnou spojitost taktiky s ostatními součástmi vojenského umění — s operačním uměním a strategií.

Úloha a místo boje v ozbrojeném zápasu se měnily během celé doby vojenské historie.

To vyplývalo z mnoha objektivních příčin. Především prostředky ozbrojeného zápasu nebyly tak dokonalé a všechny byly soustředěny v taktické sféře. Kromě toho armády byly málo početné, materiální základna slabě rozvinutá. Válečná činnost v takových podmínkách probíhala obvykle jako krátkodobé střetnutí armád, jehož vrcholným momentem bylo generální sražení jako souhrn bojů svazků a útvarů.

Ovšem po zavedení masových armád, vybavených dokonalejší výzbrojí, s rozvojem železniční dopravy, s používáním rádia a telefonu ve velení vojskům došlo ke zkomplikování bojové činnosti. Začala ji vést velká množství vojsk na širších frontách a co do času a prostoru zahrnovala mnohá sražení a boje spojené jednou cílů a činností. To mělo za následek vznik nové formy válečné činnosti — operace.

Úloha taktiky a boje, jako základu a

hlavního prostředku k dosažení cílů operace a války, se nezměnila až do té doby, kdy strategické a operační velení dostalo do své podřízenosti vlastní síly a prostředky, které nebyly součástí organizační struktury vševojskových svazků a útvarů. Tento proces začal v průběhu první světové války po zavedení letectva a pokračoval po jejím skončení. Nejintenzivněji však probíhal jeho vývoj ve druhé světové válce. Kromě dálkového (strategického) letectva, mělo strategické (operační) velení k dispozici vzdušná výsadeková vojska, vojska PVO, silné a vysoce pohyblivé tankové a mechanizované svazy a dělostřelecké svazky ZHV. Tyto síly a prostředky byly používány v operacích buď k zesílení operačních a taktických uskupení, nebo k plnění samostatných úkolů. Každopádně měly podstatný vliv na charakter válečné činnosti.

K zásadní změně rozdělení „sfér vlivu“ součástí vojenského umění došlo v poválečném období. Bylo to způsobeno hlavně zavedením a bouřlivým rozvojem raketových jaderných zbraní a zdokonalováním klasických prostředků ničení. Poprvé ve vojenské historii vznikla taková situace, kdy každý velitelský stupeň — strategický, operační i taktický — měl ve své podřízenosti samostatné, na sobě poměrně nezávislé a velmi účinné síly

a prostředky boje. Přitom nejmohutnější prostředky ničení byly soustředěny ve sféře strategie.

Strategické jaderné zbraně v jaderné válce umožňují strategii plnit celou řadu důležitých strategických úkolů samostatně, jaderné prostředky operačně taktického určení mnohé operační úkoly. Boj v takových podmínkách ztrácí úlohu jediného prostředku ničení nepřítele. Bez boje však ani v jaderné válce není možné dosáhnout vítězství. Činnost strategických jaderných sil sama o sobě, z hlediska jejich přípravy a použití, ztělesňuje všechny tři součásti vojenského umění — strategii, operační umění i taktiku. Vzhledem k tomu samotná otázka o snížení úlohy taktiky v soudobých podmínkách není zdůvodněná. Bez boje neprobíhá ani jedno sražení nebo operace. Ve spojení s raketovými jadernými údery zesiluje jejich účinnost. Hlavním cílem činnosti taktických sil a prostředků v takových podmínkách je využívat jaderných úderů, které plánuje nadřízený velitel. Tím se však sféra činnosti taktiky neomezuje. Aby vojska mohla vyjít do prostorů raketových jaderných úderů, které vedou strategické a operační prostředky převážně na objekty v hloubce, svazky a útvary musí zničit protistojící uskupení nepřítele. To vyžaduje nemalé úsilí. Na řadě směrů budou muset prolamovat obranné čáry nepřítele, pronásledovat jeho vojska při odchodu, odrážet protizeteče, ničit prostředky jaderného napadení, obsazovat komunikační uzly, letiště, tylové základny atd.

Ještě širší pole působnosti taktiky je při vedení válečné činnosti s použitím klasických prostředků ničení. I když i v těchto podmínkách budou mít strategické a operační síly a prostředky velmi značný vliv, hlavní těžiště bojového úsilí se přeneslo hlavně do taktické sféry. Boj se stane jedním z nejdůležitějších prostředků operačního umění a strategie. Přitom ovšem taktická činnost nebude izolovaná, osamocená. Bude nerozlučně spojena s operační a strategickou činností a spolu vytváří jednotný komplex k zabezpečení vítězství ve válce.

Zvýraznění vzájemné spojitosti součástí vojenského umění je dvoustranný proces. Současně se zesílením působení vyšších kategorií na nižší probíhá i obrácený proces. Projevuje se zesilující vliv taktiky na operační umění a strategii. To způsobují hluboké kvalitativní změny, ke kterým došlo v posledních desetiletích v materiálně technické základně svazků a útvarů všech druhů ozbrojených sil. Na taktický stupeň byly zavedeny raketové jaderné zbraně, došlo k úplné motorizaci

vševojskových svazků, podstatně se zvýšil podíl tanků a další obrněné techniky v jejich složení ve srovnání s Velkou vlasteneckou válkou. Vojska mají ve výzbroji stále dokonalejší dělostřelecké a protitankové prostředky, síly a prostředky PVO. Značně se rozšiřuje oblast používání radioelektronické techniky, zdokonaluje se automatizovaný systém velení. Důsledkem toho všeho je zvětšení úderné a palebné síly svazků a jejich manévrovosti. To jim umožňuje plnit různorodější a složitější úkoly v boji a operaci.

Studium úlohy a místa boje v systému soudobých operací má praktický význam. Je důležité jak pro strategii a operační umění, tak i pro taktiku. Je to dáno tím, že nejvyšší velitelské stupně mohou správně plnit své úkoly při přípravě a vedení operací jen za předpokladu všestranného zhodnocení taktických možností vojsk. Taktika, která zaujímá nejnižší stupeň v rámci vojenského umění, v mnoha směrech závisí na strategii a operačním umění a řídí se jejich požadavky.

K tomu, abychom správně stanovili tendence rozvoje boje, způsoby zdokonalování taktických forem a způsobů činnosti, musíme na jedné straně analyzovat, k jakým změnám dochází v materiálně technickém vybavení vojsk na taktickém stupni, na druhé straně zjistit, jaké probíhají změny v operačním umění a strategii, i v podmínkách přípravy a vedení operací různého rozsahu, zjistit jejich vliv na rozvoj taktiky.

Zkušenosti z minulosti jsou toho příkladem. To, že sovětské vojenské umění ve třicátých letech správně zhodnotilo nové tendence ve vojenství v důsledku modernizace armády, jejího vybavení novou technikou a na základě toho rozvoje strategie, operačního umění a taktiky, umožnilo mu najít reálné východisko z tehdejší situace. Přehodnotilo pozici zásady vojenského umění z let první světové války a rozpracovalo teorii hluboké operace a boje.

Teorie hlubokého boje byla součástí teorie hluboké operace, vyplývala z ní. Taktika sama o sobě by nemohla dosáhnout vedení hlubokých úderů na nepřítele, kdyby činnost svazků prvního operačního sledu nezabezpečovaly síly a prostředky nadřízeného velení. Operační a strategické velení, tím že soustřeďovalo úsilí vojsk na zvolených úsecích průlomu, vytvářelo rozhodující převahu nad nepřítelem v dělostřelectvu, tancích, pěchotě a letectvu na hlavních směrech, organizova-

lo palebnou podporu vojsk, okamžitě rozvíjelo dosažený úspěch zasazením rychlých skupin armád a frontů do sražení. To zabezpečovalo vysokou účinnost operace a boje.

Z toho vidíme, že rozvoj taktiky probíhal nejen na její vlastní základně, ale i v těsném spojení s operačním uměním a strategií. Působení podmínek a charakteru operací na způsoby taktické činnosti v současném období se projevuje ještě silněji v důsledku toho, že operační a strategické velení má v podřízení mohutné a účinné prostředky boje. To má za následek intenzivnější a hlubší změny v oblasti taktiky, což zásadně ovlivňuje i operační umění.

Mnozí autoři v rámci analýzy charakteru soudobých operací docházejí k závěru, že se budou rozvíjet na základě návaznosti bohaté praxe přípravy a vedení operací, kterou získala vojska Sovětské armády ve Velké vlastenecké válce, ovšem na vyšší materiálně technické základně. Někteří autoři mají za to, že jedním ze směrů rozvoje operační činnosti pozemních vojsk bude tzv. „třírozměrná operace“, která je pokračováním a rozvinutím hluboké operace. Tato koncepce v podstatě správně odráží tendence rozvoje operačního umění a taktiky.

Soudobý vševojskový boj, tak jako i operace, ve stále větší míře nabývá na pozemním a vzdušném charakteru. Již ve Velké vlastenecké válce byl čistě pozemní boj, tím méně operace, bez účasti letectva řídkým jevem. V průběhu válečné činnosti mělo letectvo stále silnější vliv na plnění bojových úkolů vojsk v útoku a obraně. Ve spojitosti se zdokonalováním leteckých prostředků, po zavedení vojského letectva, bojových vrtulníků a aeromobilních vojsk do armád mnoha států došlo k dalšímu rozvinutí této tendence.

Je charakteristické, že taktický stupeň je bezprostředním účastníkem pozemního a vzdušného boje. Kromě vedení pozemních ztečí nebo protiztečí za podpory letectva a bojových vrtulníků, mohou být jednotlivé vševojskové útvary a jednotky vysazovány do týlu nepřítelů a působit jako taktické vzdušné výsadky. V takovém případě vojska, přepravovaná vzduchem, a letectvo, které je podporuje, vytváří zvláštní vzdušný sled taktického uskupení.

Spojení vysoké palebné a úderné síly vševojskových svazků a útvarů, jejich manévrovosti s rostoucí vzdušnou mobilností dodává boji nové kvality: vysokou dynamičnost, rozhodnost, velký prostorový rozmach a hloubku činnosti. Těsnější a mnohostrannější je vzájemná spojitost je-

ho prvků — palby, ale i vzdušného manévru. Současně s vedením mohutných čelních úderů mohou vojska v útoku současně působit na nepřítel z týlu, a to vysazením taktických vzdušných výsadků do hloubky obrany a činností bojových vrtulníků. Vznikají předpoklady ke zvětšení pásma současného působení na obránci, rozdělení jeho uskupení nejen čelně, ale i do hloubky, maximálnímu zkrácení času mezi dobou vedení palebných úderů k umlčení objektů a vyjitím vojsk (v daném případě vysazením výsadků) do prostorů ničení.

Spojení činnosti na zemi a ve vzduchu v obraně bude napomáhat zvyšování její aktivity, omezování manévru útočníka, rychlému obnovování bojeschopnosti uskupení, napadených palebnými údery nepřítelů, a úspěšnému plnění řady dalších úkolů.

Úspěch pozemního a vzdušného boje bude však v mnoha směrech záviset na jeho zabezpečení z operačního hlediska. Vezměme např. úkol vysazení taktického vzdušného výsadku. K jeho uskutečnění je zapotřebí vybojovat nadvládu ve vzduchu v daném prostoru, zjistit a spolehlivě umlčet vojska nepřítelů, která brání činnosti výsadku, ochránit jeho systém PVO v pásmu průletu výsadku atd. Plnit tyto a jiné úkoly může jen operační velení. Z toho vyplývá zvláštní důležitost přesné sladěné součinnosti taktických a operačních sil a prostředků v operaci a boji. V tom tkví jeden z konkrétních projevů zvýraznění vzájemné spojitosti taktiky s operačním uměním.

Velký vliv na charakter vševojskového boje bude mít taková tendence rozvoje soudobých operací, jako je vznik tankových sražení. Již ve Velké vlastenecké válce byla vedena v některých operacích velká tanková sražení, která měla velký vliv na jejich výsledek. Např. kurské bitvy v tankovém sražení u Prochorovky se zúčastnilo 1 200 tanků a samohybných děl. Za den boje ztratili hitlerovci 400 tanků a 10 000 vojáků a důstojníků.

Můžeme očekávat, že v důsledku intenzivního vybavování útvarů a svazků tanky a další obrněnou technikou budou tanková sražení v soudobých operacích stále častějším jevem. Současně se zvyšuje i úloha tankových bojů v taktice. V důsledku toho dojde k dalšímu růstu tempa a zvětšení hloubky činnosti vojsk, ke zvětšení pravděpodobnosti vzniku střetných bojů, k rychlým přechodům od jedné k druhému způsobu vedení boje k druhým, k širšímu využívání předem připravených odřadů a samostatných svazků a útvarů v boji a operaci pro činnost v týlu nepřítelů.

V důsledku vlivu operačního umění dochází k dalšímu rozvoji i takového rysu boje, jako je různorodost způsobů jeho přípravy a vedení. Zkušenosti z válek svědčí o tom, že čím dynamičtější a manévrovější je válečná činnost, tím větší prostor vzniká pro rozvoj taktických zásad boje.

Rozhodný a intenzivní charakter operací druhé světové války v mnoha směrech napomáhal zdokonalování taktiky. V průběhu sražení vznikly některé nové formy boje a taktického použití druhů vojsk a druhů ozbrojených sil, např. prudká zteč pěchoty a tanků do velké hloubky bez boje muže proti muži, boj vzdušných výsadků v týlu a na komunikacích nepřítel, častá činnost vojsk v rozčleněných tvarech (předbojových sestavách), dělostřelecký a letecký útok.

Současné tendence zvýšení rozhodnosti, manévrovosti a dynamičnosti soudobých operací bude mít bezesporu za následek další obohacení taktických zásad o celou řadu nových forem a způsobů bojové činnosti.

Např. jedním z nových prvků pozemního a vzdušného boje je obchvat ze vzduchu. Takový druh manévru bude účelné používat pro přepravu motorizované pěchoty vzduchem (převážně vrtulníky) k rychlému překonání obranných postavění nepřítel, přírodních překážek a rozsáhlých pásem radioaktivního zamoření, k vytvoření řady ohnisek boje v týlu nepřítel.

Hlavní přednost obchvatu ze vzduchu před jinými druhy manévru tkívá v jeho překvapivosti a praktické nezávislosti na stavu pozemních komunikací, v získání času. Při přepravě útvarů a jednotek vzduchem z hloubky k frontě, podél fronty a do týlu nepřítel získává útočník možnost rychle přenášet bojové úsilí na nové směry, aktivněji vést boj ke zničení prostředků jaderného napadení, zabezpečovat nepřetržitost působení na obránce, vysoká tempa činnosti vojsk a násilné překonávání vodních překážek bez zastávky.

Obchvatu ze vzduchu mohou vojska použít i v obraně k přepravě samostatných jednotek vzduchem k zesílení vojsk na ohrožených úsecích fronty, vyvedení živé síly z prostorů radioaktivního zamoření, obnovení bojeschopnosti uskupení, která utrpěla značné ztráty po jaderných úderech a palbě nepřítel, dále i k boji s vysazenými vzdušnými výsadky a aeromobilními vojsky nepřítel do týlu útvarů v obraně.

V důsledku aerizace pozemních vojsk, rozvoje letectva a vzdušných výsadkových

vojsk bude mít obchvat ze vzduchu jako způsob plnění bojových úkolů stále větší význam. Možnost jeho přípravy a uskutečnění na taktickém stupni bude však v mnoha směrech záviset na podmínkách a charakteru vedení operace, na silách a prostředcích v operačním svazu.

Další zdokonalování taktiky hlubokého boje podmíní široké používání nejen boje na malé vzdálenosti vedeného v pásmu účinné palby pěchotních zbraní a dálky přímého výstřelu tanků a dělostřelectva, ale i palebného boje na velkých vzdálenostech s maximálním využitím dostřelů všech palebných prostředků a systémů (děl, minometů, tanků, PTRS, prostředků PVO apod.). Palebný boj na velkých vzdálenostech byl veden již ve Velké vlastenecké válce v podobě dalekých palebných přepadů dělostřelectva a úderů bombardovacího a bitevního letectva proti soustředování vojsk nepřítel v komunikačních uzlech, obydlích prostorech apod.

Vznik boje na velké vzdálenosti je podmíněn vysokou intenzitou boje a zdokonalováním palebných prostředků, snahou stran maximálně využít jejich dostřelu a vést předstihující palebné údery na nepřítel. Oprávněně můžeme předpokládat, že nyní, kdy rozhodnost operace a boje je vyšší a do výstroje vojsk přicházejí raketové a dělostřelecké systémy, včetně salvové palby s dálkou střelby na několik desítek kilometrů, boj na velké vzdálenosti současně s bojem na malé vzdálenosti najde nejširší použití. Takovou předpověď potvrzuje praxe války na Blízkém východě v roce 1973, kde bojová činnost na taktickém stupni vyústila ve vzájemný boj dělostřelectva v rámci jeho dostřelu (do 8–10 km od čáry bojového dotyku), PTRS proti tankům (ve vzdálenosti do 3–4 km), bojových vrtulníků vybavených PTRS proti tankům (ve vzdálenosti 2 až 4 km) a nakonec tanků proti tankům (1 až 1,5 km). Pěchota v této válce prakticky nevedla boj na malé vzdálenosti a často neměla bezprostřední dotyk s nepřitelem, což bylo nejdůležitějším obsahem boje ve druhé světové válce. To svědčí o tom, že v soudobých podmínkách přesvědčivě vzniká nová tendence dalšího zvětšování podílu palebného boje na velké vzdálenosti v taktice. To vyplývá z rostoucích bojových možností všech druhů zbraní, především dělostřelectva a letectva, k ničení objektů v taktické a operační hloubce obrany nepřítel.

Rozvoj této tendence odpovídá požadavkům operačního umění, které požaduje od taktiky hledat způsoby dalšího zvětšování hloubky úderu v boji na základě zájmů hluboké operace. Zvětšení úlohy a

významu palebného boje na velké vzdálenosti není vlastně jen pozemnímu (vševoj-skovému), ale ve stejné míře i vzdušnému a protivzdušnému boji.

V podmínkách vysoce dynamické manévrové činnosti, která probíhá na jednotlivých směrech, při vzniku trhlin a mezer v bojové sestavě vojsk je jednou z rozšířených forem taktické činnosti prosakování. Jeho podstata tkví ve skrytém proniknutí jednotlivých útvarů a jednotek, obcházení odřadů a skupin k vyjití do boků a týlu nepřítele, k podlomení jeho bojové odolnosti, dezorganizaci palebného systému, obsazení klíčových objektů, zničení jeho prostředků jaderného napadení blízkého dosahu, přetrnutí komunikací a silničních uzlů.

Prosakování se může uskutečňovat jak v útoku, tak i v obraně, zvláště v činnosti v horském, zalesněném terénu a v noci. Takové formy činnosti budou používat obě strany. To bude mít za následek hluboké vzájemné vnikání vojsk. Mnohé útvary budou nuceny vést bojovou činnost s odkrytými boky a bojovat s nepřítelem na různých směrech.

V širším měřítku bude používána samostatná činnost svazků, útvarů a jednotek v týlu nepřítele. Bude představovat rozhodný průlom nejpohyblivějších útvarů a svazků do hlubokého týlu obránce k dezorganizaci velení vojskům, narušení provozu na komunikacích, zmaření manévru a přeskupení nepřítele, poskytnutí pomoci čelně útočícím vojskům a zesílení taktických a operačních vzdušných výsadek. Hlavními způsoby plnění bojových úkolů vojsky, která pronikla do týlu nepřítele, jsou překvapivé údery na štáby, týlové základny, obsazení komunikačních uzlů, boj s vojsky nepřítele v omezeném odloženém prostoru, jejich obklíčení a zničení, blokování jeho záloh, rozhodná zteč objektu z několika směrů apod.

Takovou činnost mohou vést taktické síly a prostředky, ale jejím organizátorem musí být operační velení. Jen operační

stupeň má totiž k dispozici k tomu potřebné síly a prostředky. Na tomto příkladě znovu vidíme těsnou vzájemnou spojitost operační a taktické činnosti.

Obecnou tendenci rozvoje operačního umění a taktiky můžeme zkoumat i v takovém rysu, jako je zvětšení prostorového rozmachu operace a boje. Soudobý boj svými prostorovými parametry (šířkou pásma svazků v útoku a hloubkou jejich bojových úkolů) se přibližuje parametřům armádní operace v období Velké vlastenecké války.

V důsledku rozvoje bojových prostředků a na základě požadavků operačního umění dochází k hlubokým změnám v taktickém manévru. V soudobém boji má převážně komplexní charakter, tzn. uskutečňují jej různorodé síly a prostředky (motorizovaná pěchota, tanky, dělostřelectvo, protitankové prostředky, prostředky PVO atd.). V období minulé války to bylo charakteristické jen pro operační manévry. To ztěžuje organizaci a zabezpečení manévru, vyžaduje zvláště přesné sladění činnosti sil a prostředků, které se zúčastní manévru, podle cíle, místa a času.

Boj hraje nejdůležitější úlohu v systému soudobých operací, je hlavní formou taktické činnosti svazků, útvarů a jednotek. Taktika boje se zdokonaluje na základě rozvoje zbraní a bojové techniky v rámci jednotného celku vojenského umění, podle jeho obecných zákonů. Závěry operačního umění a strategie významně ovlivňují rozvoj taktiky. Operační a strategické velení při plánování operace vychází z taktických možností vojsk, opírá se o ně. Po teoretické stránce je pro strategii a operační umění důležité předvídat, jak a jakými směry se bude rozvíjet taktika v nejbližší a vzdálené perspektivě a jaký to může mít vliv na charakter přípravy a vedení soudobých operací.